

УДК 159.922.76 – 056.49:316.723

Психологічні особливості підлітків, що належать до субкультури Емо

Гриньова М.П.

В статті розглянута проблема уходу підлітків у неформальні молодіжні об'єднання, як альтернатива основній культурі. Проведено теоретичний аналіз поняття молодіжної субкультури. Розглянуто причини можливого уходу підлітків у неформальні групи, що продукують свої норми, цінності. Виявлено психологічні особливості підлітків, що належать до субкультури Емо, проведено порівняльний аналіз з іншими субкультурами.

Ключові слова: молодіжна субкультура, психологічні особливості, дезадаптація, міжособистісні контакти, ідентичність

У статті розглянута проблема уходу підлітків у неформальні молодіжні об'єднання, як альтернатива культурі більшості. Зроблено теоретичний аналіз поняття молодіжної субкультури. Розглянуто причини можливого уходу підлітків у неформальні групи, що продукують свої норми, цінності. Виявлено психологічні особливості підлітків, що належать до субкультури Емо, проведено порівняльний аналіз з досліджуваними, що не належать до жодної субкультури.

Ключові слова: молодіжна субкультура, психологічні особливості, дезадаптація, міжособистісні контакти, ідентичність

The article investigates the problem of absorption of adolescences into informal youth associations as an alternative to main culture. Theoretical analysis of concept of youth subculture has been held. The reasons of potential absorption of adolescence into informal groups, producing their norms of values have been considered. Psychological constitutions of adolescences, which belong to subculture Emo have been determined, comparative analysis with the rates which belong to none of the subculture has been conducted.

Key words: youth subculture, psychological constitutions, interpersonal contact, identity

Актуальність дослідження. Сьогодні стає актуальною проблема поведінки молоді, особливо підлітків у соціумі. Дуже багато з'являється різних молодіжних та підліткових неформальних об'єднань, які продукують свою субкультуру, що відрізняється від культури більшості. Завдяки наявності власної культури, ці групи маргінальні стосовно суспільства, а тому завжди містять елементи соціальної дезорганізації, потенційно тяжіють до поведінки, що відхиляється від загальноприйнятих норм. Неформальні групи, що утворюються таким чином, забезпечують молодій людині певний соціальний статус. Платою за це, найчастіше, виступає відмова від індивідуальності й повне підпорядкування нормам, цінностям і інтересам групи. Однією з таких підліткових субкультур, є субкультура Емо, що на сучасному етапі найбільш популярна, до її рядів постійно приєднуються багато незрілих юнаків та дівчат, що повністю відриваються від традиційної культури. Для нас важливо виявити, які фактори спонукають молоді приймати норми та цінності контркультури та відмовлятися від власної особистості. Тому було вирішено проаналізувати не тільки літературні джерела щодо цієї проблеми, а й виявити психологічні особливості молоді, що належить до субкультури Емо.

Теоретичний огляд поняття субкультури. Насамперед, необхідно торкнутися поняття молодіжної субкультури, тому що, це перший крок до розуміння досліджуваної нами субкультури Емо. Під молодіжною субкультурою розуміється культура певного молодого покоління, що володіє спільністю стилю життя, поведінки, групових норм, цінностей і стереотипів. Цікаво відзначити, що взагалі таке неформальна молодіжна структура [1,2,3]. Психологія неформальної субкультури містить у собі багато складових. Прагнення бути самим собою лише перше з них. Друга складова психології неформальної субкультури - зараження й наслідування. Він починає копіювати, навіть не зауважуючи, що поступово звичайним стає й це, його маскарад. Третя складова - стадний інстинкт. Груповим він здається лише зовні. Глибинно, психологічно це стадне поведінка. Цікавою характеристикою підліткового віку є підліткова мовна субкультура. Сленг у підліткових об'єднаннях - це мовна гра, відхід від мовної норми; це маска, карнавал, «друге життя». У підлітковій культурі крім сленгу з'являється також мат. Використання матерних слів для підлітка - це спосіб перебороти соціальні заборони на табуовані культурою слова [4,5, 6].

Характеристика підліткової субкультури Емо. Отже, перейдемо до характеристики субкультури Емо. Емо - популярна субкультура сучасного миру. Ідеологія Емо близька почуттям і думкам, які випробовує майже кожний підліток. Термін «емо» виник у середині вісімдесятих від англійського слова «emotion» («емоція»). Юнаки й дівчата, що належать до субкультури Емо, стали називати себе «емо-кідами», розділяючись по статевій ознаці, відповідно, на «емо-бой» (хлопчиків) і «емо-гірл» (дівчинок) [7]. Найчастіше Емо-кід - ранима й депресивна людина. Він виділяється з юрби яскравим зовнішнім виглядом, шукає однодумців і мріє про щасливу любов. Емо характеризує заснований на естетиці прекрасного принципово інфантильний погляд на мир, інтровертність, акцент на внутрішніх переживаннях [8,11,12]. Свій протест проти зовнішнього миру Емо виражають просто - небажанням дорослішати. Тому вони досить інфантильні в проявах своїх емоцій, у поведінці, вони часто не стримують своїх емоцій, їм властиві нестримані реакції й швидкі зміни настрою. В Емо-культурі мода на бісексуальність. Стиль, завдяки якому важко диференціювати стать підлітка вітається у всіх - від одягу до поведінки [7].

Наше дослідження буде спробою вийти за рамки теорії й простого спостереження за підлітками, що ставляться до субкультури Емо. Буде проведений аналіз психологічних особливостей підлітків, особливостей їхнього характеру, схильностей, інтересів, особливостей у сфері міжособистісних відносин [9, 12].

У даному дослідженні будуть порівнюватися психологічні особливості підлітків Емо й підлітків, що не належать до даної субкультури. Під психологічними особливостями в нашому дослідженні маються на увазі саме особливості міжособистісних відносин, ідентичності, особливості мотивації афіліації, особливості рис характеру, інтересів та схильностей. Вони потребують ретельного дослідження, бо при проведенні пілотажного дослідження було виявлено, що в підлітків Емо ці зони найбільш проблемні і відрізняються від аналогічних зон в підлітків, що не відносяться до даної субкультури.

У зв'язку з викладеним вище, мета нашої статті – вивчити психологічні особливості підлітків, що відносяться до субкультури Емо.

У дослідженні взяли участь 24 досліджуваних, що відносяться до субкультури Емо, також 24 досліджуваних, які не мають зв'язку з цією субкультурою, віком від 14-16 років. Це були підлітки, як чоловічої статі, так і жіночої. Для зручності опису, перша група випробуваних, що відносяться до субкультури Емо, буде називатися в подальшому - «підлітки Емо», а друга група, з якої будуть порівнюватися досліджувані першої групи, буде називатися «група школярів».

Методи дослідження: опитувальник міжособистісних відносин В.Шутца, підлітковий варіант тесту Кеттелла, тест-опитувальник для виміру мотивації афіліації модифікація теста-опитувальника А.Мехрабіана (М.Ш. Магомед-Емінов), проективна методика «Малюнок дерева» (Романова Е.С. Потьомкіна О.Ф. «Графічні методи в психодіагностиці». М.- 1993р.), тест Куна «Хто Я?» (М.Кун, Т.Макпартленд; модифікація Т.В.Рум'янцевой), та методи математичної статистики Мана-Уїтні та метод кутового перетворення Фішера. Перевірка статистичних гіпотез здійснювалась за допомогою комп'ютерної програми SPSS.

Результати дослідження.

Перевірка статистичних гіпотез за результатами опитувальника міжособистісних відносин В. Шутца почалася з аналізу потреби включення, яка полягає у встановленні задовільних відносин з іншими людьми. Аналіз показав ($U=15,000^{**}$, $p\leq 0,0001$), що досліджувані даної групи не схильні до включення в інші групи людей, почуття інтересу до навколишніх не досить розвинене. У свою чергу група школярів на досить високому рівні взаємодіють із навколишніми, схильні до встановлення контактів і не уникають співробітництва й взаємодії з ними.

Наступним етапом була проаналізована потреба в контролі у двох групах досліджуваних, котра визначається, як потреба створювати й зберігати задовільні відносини з людьми, опираючись на контроль і силу.

Перевірка достовірності розрізень по даному показнику підтвердила гіпотезу ($U=87,500$, $p\leq 0,0001$). Низькі показники в потребі контролю, спрямованої на інших людей також можуть означати, що досліджувані, що відносяться до субкультури Емо, уникають прийняття рішень і узяття на себе відповідальності.

Показник, що визначає потребу в афекті, що виходить від індивіда до інших людей, досить очевидно відрізняється у двох групах випробовуваних. Перевірка достовірності розрізень за даним критерієм у двох групах випробовуваних також показала досить високу значимість ($U=125,000$, $p\leq 0,001$). Ще більш значимі розрізнення були отримані в рамках тієї ж потреби в афекті, але вихідної від інших людей до індивіда ($U=69,000$, $p\leq 0,0001$).

Отже, виходячи з результатів за методикою В. Шутца можна виділити в підлітків Емо схильність уникали навколишніх, вони не відчувають себе комфортно серед людей, також вони уникають прийняття рішень і узяття на себе відповідальності; однак вони відбивають потребу залежно від навколишніх і коливаються при прийнятті рішень, також випробувані дуже обережні при виборі осіб, з якими встановлюють близькі інтимні відносини.

Аналіз теста-опитувальника для виміру мотивації афіліації показав наступні розрізнення. Серед розрізень між обома групами досліджуваних, можна виділити в групі Емо високий рівень значущості ($**p\leq 0,0001$) з мотиву, що стосується страху відкидання, що може свідчити про острах підлітків Емо бути неприйнятими оточуючими людьми.

Високий рівень розвитку мотиву «прагнення до прийняття», що сполучається з високим рівнем розвитку мотиву «страх відкидання» відрізняється від даних у групі школярів, де з високим ступенем достовірності ($**p\leq 0,0001$) переважає мотив «прагнення до прийняття», а мотив «страх відкидання» розвинений на низькому рівні.

Отже, за результатами теста-опитувальника для виміру мотивації афіліації були отримані вірогідно високий показник з мотиву «страх відкидання» у групі Емо й низький показник з даного мотиву в групі школярів; також у групі школярів переважав мотив «прагнення до прийняття», що характеризувало випробовуваних як комунікативних і відкритих особистостей.

За результатами багатофакторного особистісного опитувальника Р.Кеттелла, можна виділити у двох групах досліджуваних розрізнення по деяких факторах. Можна спостерігати велику різницю по ступені емоційної стійкості ($p\leq 0,001$), де підлітки Емо характеризуються більшою чутливістю, емоційною нестійкістю. По факторі, що визначає флегматичність-збудливість, при перевірці достовірності розрізень з'ясувалося, що групі школярів характерна більша стриманість ($p\leq 0,05$), вони не схильні до різкості, більше інертні в діяльності, а підлітки Емо надактивні, нестримані. Аналіз обох груп по факторі пасивності-домінантності показав достовірні розрізнення ($p\leq 0,05$): низькі оцінки в групі Емо свідчать про їхню залежність від інших людей, вони готові підкорятися людям, що їх оточують не прагнучи керувати. Була значуща різниця між показниками по факторі, що визначає обережність-легкодумство ($p\leq 0,05$), по факторі, що визначає ступінь прийняття моральних норм ($p\leq 0,001$), по факторі, що визначає ступінь групової залежності ($p\leq 0,0001$), з низькими результатами в групі Емо.

У результаті перевірки статистичних гіпотез по малюнку дерева, було виявлено такі особливості: 1) наявність травматичного досвіду у групі Емо (до даного критерію було віднесено: наявність дупла, тріщини на дереві, наявність обрізаних гілок і сучків на рівні значимості ($\phi=5,831^{**}$, $p\leq 0,01$)); 2) наявність критерію демонстративності ($\phi=2,053^*$, $p\leq 0,05$) з переважністю у групі школярів, про це свідчило використання різних прикрас на малюнках, найчастіше це квіти, серця; 3) за критерієм недоліку материнської любові були отримані достовірні розрізнення ($\phi=2,832^{**}$, $p\leq 0,01$) у групі Емо. Даний критерій визначався по наявності або відсутності сонця в малюнках досліджуваних; 4) у підлітків групи Емо були виділені депресивні тенденції ($\phi=2,239^*$, $p\leq 0,05$), що проявлялося в розмірі малюнка, спостерігалися опале листя, сухі сучки, опущені вниз гілки, також наявність повішеника на дереві.

Досить цікавими були результати з методики М.Куна «Хто Я?». Перевірка статистичних гіпотез здійснювалась за допомогою ϕ -критерію Фішера. Першою кроком було проаналізовано статеву ідентичність в обох групах досліджуваних. Даний показник аналізувався, по-перше, у тім, як випробуваний позначав свою ідентичність, по-друге, у тім, на якому місці в списку ідентифікаційних характеристик перебуває згадування своєї статевої приналежності.

При аналізі статевої ідентичності було враховано, на якому місці тексту відповідей утримувалися категорії, пов'язані зі статтю. Отже, досліджуваним групи Емо було властиво ставити слова, що визначають статеву ідентичність, на 13 місце ($\phi=1,653^*$, $p\leq 0,05$), тобто в середину категоріального ряду, що свідчить про недостатку цілісного сприйняття статево-рольового поведіння. У свою чергу, у групі школярів визначення своєї статі йде на

самому початку списку 1, 2, 3 місце, що говорить про значимість категорій статі в самосвідомості даних підлітків ($\varphi=2,062^*$, $\varphi=2,649^{**}$, $\varphi=3,227^{**}$, $p \leq 0,05$, $p \leq 0,01$, $p \leq 0,01$ відповідно). Також можна спостерігати категорії, що визначають стать ближче до середини списку, 7 місце 58% ($\varphi=3,993^{**}$, $p \leq 0,01$), 9 місце - 33% ($\varphi=2,840^{**}$, $p \leq 0,01$), 12 місце - 29% ($\varphi=2,528^{**}$, $p \leq 0,01$). Також були досліджувані, хто ставив визначення своєї статевої ідентичності ближче до кінця, наприклад, на 19 місце - 38% ($\varphi=2,537^{**}$, $p \leq 0,01$).

Велика увага в аналізі була приділена рефлексивному «Я». При перевірці статистичних гіпотез, були виявлені достовірні розходження в категорії, пов'язаній з рефлексивним «Я» по середині списку. Так, наприклад, у групі школярів на 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 місцях переважали характеристики рефлексивного «Я» зі ступенем значимості $*p \leq 0,05$, $**p \leq 0,01$ при $\varphi=1,924^*$, $\varphi=3,628^{**}$, $\varphi=1,860^*$, $\varphi=2,504^{**}$, $\varphi=2,914^{**}$, $\varphi=3,284^{**}$, $\varphi=2,203^*$ відповідно місцям. Що свідчить про перевагу індивідуальних особливостей, власного відношення досліджуваних у середині списку. Також у самому кінці, на 19 і 20 місцях у списку були отримані достовірні розрізнення ($\varphi=2,203^*$, $\varphi=1,860^*$, $p \leq 0,05$).

При аналізі місць, на яких утримувалися категорії, пов'язані з «соціальним Я» були виявлені розрізнення на 1, 2 і 3 місцях ($\varphi=1,653^*$, $\varphi=2,358^{**}$, $\varphi=1,860^*$, $p \leq 0,05$, $p \leq 0,01$, $p \leq 0,05$ відповідно). Групі Емо властива була перевага відповідей на першому, другому та третьому місцях 38%, 42% і 21%, а групі школярів на другому й дев'ятому місці. Тобто соціальна ідентичність має дуже велике значення для підлітків Емо.

Аналіз фізичної ідентичності показав наявність образливих, нецензурних характеристик у свою адресу в групі Емо. Так, у групі Емо переважають характеристики «фізичного Я» на 1, 2, 3 місцях, що є свідченням значущості цієї ідентичності для підлітків ($\varphi=1,924^*$, $\varphi=2,203^*$, $\varphi=1,924^*$, $p \leq 0,05$ відповідно). Що може бути свідченням значущості цієї сфери для підлітків Емо.

Висновки:

Серед психологічних особливостей підлітків, що відносяться до субкультури Емо переважали:

1. у рамках мотивації афіліації:
 - високо розвинений мотив «страху відкидання» (у групі школярів була перевага мотиву «прагнення до прийняття»);
2. у сфері міжособистісних потреб:
 - потреба контролю в напрямку «від інших людей до індивіда» (у школярів - потреба включення й потреба контролю в напрямку «від індивіда до інших людей», потреба в афекті у двох напрямках «від індивіда до інших людей», «від інших людей до індивіда»);
3. характерологічні риси особистості:
 - емоційна нестійкість, дратівливість, збудливість, пасивність, поступливість, вразливість, незгода із загальноприйнятими моральними нормами, стандартами, схильність до конформізму, схильність до субдепресій (у школярів - емоційна стійкість, незворушність, домінантність над іншими людьми, гарні організаційські здатності, активність, високий ступінь прийняття моральних норм, групова незалежність);
4. сфера міжособистісних контактів:
 - одноманітність міжособистісних контактів, уникання неприємної реальності, закритість при встановленні контактів, травми, недолік материнської любові, залежність від навколишніх, недолік упевненості в собі, недовіра до оточуючих людей, виражений психологічний захист, депресивні тенденції;
5. в сфері ідентичності:
 - недостатньо цілісне сприйняття статевої ролі поведінки (у школярів - значимість категорій статі в самосвідомості, важливість визначення своєї статевої ідентичності);
 - велике значення групової ідентичності – численні позначення належності до субкультури Емо (для школярів - властива приналежність до родини, до навчальної групи);
 - низький рівень «Рефлексивного Я», негативне відношення до себе;
 - негативізм стосовно себе, виражені захисні механізми, демонстративність наявності нецензурної лексики та сленгу у підлітків Емо.

Так, групі підлітків Емо властиві в більшій мірі залежність від групи, депресивні тенденції, недовіра до оточуючих, недостатньо сформоване уявлення своєї статі.

На основі існуючого дослідження планується провести аналіз декількох сучасних молодіжних субкультур, та зробити акцент на існуванні травматичного досвіду, проаналізувати можливі причини цих травм, виявити фактори, що детермінують соціальну дезадаптацію цієї молоді. Результати можуть показати можливі причини уходу молоді в альтернативні культурні групи та відриву від соціуму.

Література

1. Громов А.В., Кузин О.С. «Неформали. Хто є хто?» - М., 1990р. С.228
2. Козлова А.А. «Молодіжний екстремізм» під ред. Зі Спбгу, 1996р. с.176.
3. Кон И.С. «Молодь» БСЭ. 3-е ізд. С.328
4. Культурологія: Підручник для студ. техн. вузів (Під ред. Н.Г. Багдасар'ян). - М.: Вишш. школа, 1999. С.654
5. Левикова С. И. Молодіжна субкультура: Учеб. посібник. М., 2004. С.302
6. Левичева В. Ф. Молодіжний Вавилон. М., 1989. С.320
7. Лотман Ю.М. «Кілька думок про типологію культури» У кн.: «Мова культури й проблеми перекладу» - М., 1987. С.219
8. Мухіна В.С. Вікова психологія: феноменологія розвитку, дитинство, отрочество: Підручник для студ. вузів. - 5-і изд., стереотип. - М.: Видавничий центр «Академія», 2000. С.458
9. «За написаними законами вулиці...» - М: Юридлит, 1991р. с.120
10. Pilkington, H. Russia's Youth and its Culture: A Nation's constructors and Constructed p.132.
11. Routledge, 1994; Pilkington, H. (ed.) Gender, Generation and Identity in Contemporary Russia. Routledge, 1996, p.322.
12. The Problem of Ego-Identity», J. Amer. Psyc. Assoc., 4:56-121. С.320
13. <http://psyfactor.org/lib/subkult.htm>
14. <http://ru.wikipedia.org/wiki/Інтровертність>